

Falošná idea neutrálneho štátu, I. časť: Boží štát a svetský štát podľa sv. Augustína

Dr. Alan Fimister

4. novembra 2021 ✝ Cirkev ✝ Kontrarevolúcia

Sv. Augustín z Hippo

zdroj: wikimedia commons

Dr. Alan Fimister, Rímske Fórum za život, 17. máj 2019

Dielo *O Božom štáte* bolo napísané ako reakcia na vyplienenie Ríma Vizigótmami v roku 410, udalosť, ktorej katastrofálny dopad sotva dokážeme pochopiť. Storočie predtým Konštantín Veľký videl na nebi svetelný kríž, čo ho priviedlo k obráteniu na kresťanstvo. Eusebius, biskup Cézarey, sa obrátil na nového kresťanského (1) cisára slovami proroka Daniela „kráľovstvo dostanú svätí Najvyššieho“ (2). Chápal to doslova, že kresťania budú dedičmi Rímskej ríše. Podľa Eusebia suverénna zvrchovanosť Konštantína a jeho nástupcov však bude iného druhu, než suverenita jeho predchodcov. „Ako by panovník, ktorého duša je zaťažovaná tisíckou absurdných predstáv o falošných božstvách, mohol byť náprotivkom pravej a nebeskej suverenity?“ (3) Pre Konštantína však jeho konverzia ako cisára neznamenať odvrhnutie, ale vyvrcholenie rímskych dejín. Poznal proroctvo o narodení Krista v spisoch Vergília, najväčšieho básnika Ríma, a implicitne preniesol nádej, ktorú pohania prvého storočia vkladali do osoby a línie Augusta, prvého cisára, na skutočného Syna Božieho a univerzálneho vládcu, Krista. (4)

Dejiny Ríma a jeho univerzálne nároky boli v dokonalom súlade – tak sa zdalo – s víťazstvom Krista a Jeho Cirkvi.

Poslednými baštami starovekého pohanstva bol Rímsky senát a Akadémia v Aténach. Senát vydržal ešte storočie po Augustínovi, ale rozhodujúci boj o dušu senátu sa odohral štyri roky pred jeho obrátením v roku 382, keď bol z neho odstránený oltár bohyne Víťazstva. Krátko po tejto skúške sily medzi novým náboženstvom a pohanskou aristokraciou, Theodosius I., posledný vládca nerozdelenej ríše (ktorý v roku 380 formálne vyhlásil kresťanstvo za jediné oficiálne uznávané náboženstvo ríše), uhasil posvätný oheň

bohyne Vesty. Uhasenie tohto plameňa sa už dávno považovalo za predzvesť katastrofy. Kňazky – vestálky boli tiež strážkyňami ohňa, ktorý podľa tradície priniesol sám Aeneas z Tróje. Konštantín tento totemický objekt odstránil z Ríma šesťdesiat rokov predtým a vzal ho do Konštantínopolu. Ráno jediného pravého Boha svitlo nad Rímskou ríšou a tiene povier, z jej posledných útočísk, boli odhalené a vyhnané.

Vzdialené príčiny pádu Ríma majú svoj pôvod hlboko vo vojenskom a politickom vývoji počas uplynulých stáročí. Ešte pred Theodosiovou kampaňou proti modloslužbe sa ríša ledva ubránila pred ozbrojeným náporom Gótov cez Dunaj v roku 376, po ktorom poriadok už nebol nikdy úplne obnovený. Ako poznamenal Christopher Dawson „*búrka ešte len začínala*“. Mala trvať nie desaťročia, ale celé generácie, až kým sa spomienka na pokoj úplne nevytratila. Nebola to obyčajná politická katastrofa, ale „Pánov deň“, ako ho opisovali napríklad hebrejskí proroci, súd nad národmi, v ktorom celá civilizácia a spoločenský poriadok, ktorý nedokázal odôvodniť svoju existenciu, boli vytrhnuté s koreňmi a hodené do ohňa. Smrteľným úderom bola prírodná katastrofa. (5) 31. decembra 406 ďalšia veľká európska hranica ríše, rieka Rýn, zamrzla a Vandali, Alani a Svébi sa cez ňu začali hrnúť. Bola to rana, z ktorej sa ľudia starovekého sveta už nikdy nezotavili. Čakali ich stáročia anarchie.

Po čase bola samotná civilizácia postavená na nových základoch, vo veľkej miere na tých, o ktorých sv. Augustín písal v *Božom štáte*, predtým však musel vysvetliť, že za dočasnú skazu, ktorá postihla jeho stádo, nenesie Cirkev nijakú vinu.

Slová výčitiek zo strany pohanov sa nám nezachovali, ale vieme si predstaviť, čo asi obsahovali. Nesmrteľný Rím prekvital viac ako tisíc rokov a staral sa o oltáre svojich bohov. Dokonca ani v najtemnejších hodinách nikdy nepadol. Teraz, osemdesiat rokov po odstránení Palladia, necelých tridsať rokov po zničení oltára Víťazstva a iba dvanásť rokov od zániku ohňa vestálok, bolo najväčšie mesto na svete porazené mečom. Už predkovia tvrdili, že cnosti obdivované kresťanmi sú nezlučiteľné s vlastnosťami, ktoré držali občiansku kultúru staroveku. Následky tohto konfliktu a zbytočnosť „židovskej povery“ boli teraz každému jasné.

Ako na tieto obvinenia reagoval biskup z Hippo v severnej Afrike? Augustín, vyzdvihovalý konvertita z pohanstva, pokrstený samotným sv. Ambrózom, postaral sa o odstránenie oltára Víťazstva, zanechal štátnickú kariéru, utiahol sa do kláštora a neskôr sa (pod nátlakom) stal biskupom. Bol to presne ten typ človeka, ktorý mohol zabrániť pádu Ríma, a ktorého talent v tejto novej kresťanskej ére zdanlivo vyšiel navivo.

Augustínova odpoveď prišla vo forme diela v dvadsiatich dvoch knihách *O Božom štáte*. Jeho obhajoba Cirkvi proti kritikom bola taká hlboká a radikálna, že definovala kresťanskú víziu histórie a spoločnosti na latinskom Západe na najbližších tisíc rokov. Augustín úplne odmietol priority a domnienky svojich pohanských kritikov. Ich ideály podrobil kritike a odvrhol ich. To, čo *Das Kapital* znamenal pre Sovietsky zväz, to bol *Boží štát* pre stredoveké kresťanstvo, ale s výrazne odlišnými výsledkami. Karol Veľký ho považoval za svoju najobľúbenejšiu knihu a svätý Tomáš Morus o ňom prednášal londýnskym kartuziánom (spolu s ktorými potom neskôr položil život za Krista), keď ako mladý muž spoznal svoje povolanie. Na začiatku veku viery bola Augustínova prítomnosť kľúčová, pretože inšpiroval myšlienky a činy detí Cirkvi.

Asi pred desiatimi rokmi prebehla v Anglicku verejná diskusia medzi niektorými katolíckymi a oponentmi Cirkvi. Katolíci sa tam veľmi nevyznamenalí (mierne povedané). Táto udalosť vyvolala určitú traumu.

Dokonca bola založená organizácia, ktorá má zaistiť, že katolíci obstoja pri podobných akciách v budúcnosti. Nikto však nepostrehol nesprávnosť tézy, ktorú obhajovali katolícki rečníci: že katolícka Cirkev je silou (pozemského, pozn. red.) dobra vo svete. Je to omyl, do ktorého upadlo mnoho veriacich v priebehu víťazného storočia od roku 310 do 410. O tejto téze pohanania predpokladali, že bola vyvrátená vyplienením Ríma. Je to predpoklad, ktorý Augustín ignoroval a odmietol v *Božom štáte*.

V Novom zákone existujú dva významy pre „svet“. Jeden je v evanjeliu sv. Jána 3,16: *„Veď Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna, aby nezhynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život.“* V tomto zmysle je svet dobrý. Boh ho miluje a spasil. Potom existuje iný význam pre svet v evanjeliu podľa Jána 17,9: *„Za nich prosím. Neprosím za svet, ale za tých, ktorých si mi dal, lebo sú tvoji.“* V tomto význame svet nie je dobrý. Absolútne. Katolícka Cirkev je buď jedinou silou dobra vo svete, alebo je neúprosným nepriateľom sveta. Nikdy však nie je iba jednou zo síl dobra v tomto svete.

Dr. Alan Fimister

zdroj: voiceofthefamily.com

Ako povedal blahoslavený John Henry Newman: *„Nie je azda svet sám o sebe zlý? Je to azda akcident, príležitosť, exces, kríza alebo zhoda okolností, ktorá predstavuje jeho hriešnosť? Nie je skôr jedným z našich troch veľkých duchovných nepriateľov, a to nepriateľ, ktorý za každých okolností a pri všetkých zmenách je bezbožný, neveriaci, zvädzajúci a protikresťanský? Určite je to tak. Prečo inak by sme pri krste sľubovali, že proti nemu budeme bojovať? Prečo by o ňom Písmo hovorilo tak jednoznačne? Svätý Jakub hovorí, že „priateľstvo s týmto svetom je nepriateľstvom s Bohom“ (Jak 4,4), takže „kto chce byť priateľom tohto sveta, stáva sa nepriateľom Boha“. A Pavol hovorí o „uchu tohto sveta, podľa kniežaťa vzdušnej moci, ducha, ktorý teraz pôsobí v neposlušných synoch“ (Ef 2,2) a nabáda nás, aby sme sa „nepripodobňovali tomuto svetu“, ale „premenili sa obnovou zmysľania“ (Rim 12,2) a hovorí, že Kristus „seba samého vydal za naše hriechy, aby nás vyslobodil z terajšieho zlého veku“ (Gal 1,4). Podobne svätý Ján hovorí: „Nemilujte svet, ani to, čo je vo svete. Ak niekto miluje svet, nie je v ňom Otcova láska“ (1Jn 2,15). Budme si teda istí, že za touto alianciou zla, ktorú Písmo nazýva svetom, za týmto sprisahaním proti Všemohúcemu Bohu, ktorého je satan tajným podnecovateľom, je čosi viac než iba bezcitnosť, vypočítavosť či márnotratosť, je to práve svet, nie nejaké zoskupenie, v ktorom žijeme, ale ľudská spoločnosť ako taká. Toto je náš najväčší nepriateľ.“ (6)*

Takto treba chápať Boží štát. Kristova Cirkev je v prvom rade Cirkev víťazná v Nebi, s ktorou sme spojení vďaka krstu. Veriaci bojujúcej Cirkvi tu, dolu, nemajú trvalé miesto. V tomto živote nie je možné nájsť šťastie. Tí, ktorí ho tu hľadajú, sa pridávajú k Luciferovej rebélii, ktorý si predstavoval, že „vystúpi do výšin oblakov a prirovná sa k Najvyššiemu (Iz 14,14). Neexistuje spoločný projekt, ku ktorému by katolícka Cirkev

mohla nejako prispieť. Neexistuje neutrálny priestor, v ktorom by Kristovi bratia mohli spolupracovať s otrokmi zlého. Ľudstvo ako celok v tomto padlom stave nehľadá nijaký cieľ. Človek síce nachádza svoju prirodzenú jednotu, ale problém je v tom, že kto hreší, stáva sa nepriateľom tejto jednoty, a hrešia všetci. Do tejto jednoty sa znovu začleníme, keď sa najprv očistíme, s tým, že menšina, ktorá to urobí a bude sa usilovať žiť v milosti vykúpenia, môže vytvoriť pravý pozemský štát, ale len pokiaľ bude v rozpore so zvyšnou veľkou časťou ľudstva.

Augustín predovšetkým vyvracia pohanské argumenty. Keď rímski bohovia chránili mesto, prečo nezachránili Tróju? Palladium bolo v Ríme iba preto, lebo ho bolo treba zachrániť z Tróje, odkiaľ ho do Itálie vzal Aeneus. Sám Vergílius píše o trójskych „porazených bohoch“. Čo sú to za božstvá, ktoré musia strážiť ich vlastní veriaci? Tvrdenie, že Rímom ovládané oblasti nikdy nepadnú, bolo vyvrátené v roku 117, keď sa Hadrián vzdal mnohých území, ktoré pred ním dobyl Traján.

Čo tvrdia pohania, o čo úpenlivo prosia svojich bohov, pýta sa Augustín? Podľa úctyhodných autorov je to cnostný život, ale pohanskí bohovia ň prejavovali pramalý záujem. Mýty bohov predstavované obrazmi a obradmi pohanského uctievania sú katalógom zločinov a ohavností. Pokiaľ Rimania ranej republiky boli čestní, bolo to napriek a nie vďaka ich „náboženstvu“.

Dokonca nešlo ani o skutočnú cnosť, ale obvykle o pýchu alebo o smäd po sláve a cti, ktorou je ľudská chvála. Ale Kristus si stojí za slovom. V Kázni na hore trikrát hovorí o tých, ktorí pred ľuďmi predstierajú, akí sú cnostní: „*Amen, hovorím vám: už majú svoju odmenu.*“ Preto starovekí Rimania mali ľudskú slávu, vládu a obdiv sveta. Ale takáto sláva je prechodná a tak ako veľkolepé neresti Rimanov vybledli, aj ich víťazstvá upadli do zabudnutia a realita ich republiky sa rozplynula. Dokonca aj ich vlastní autori píšu o republike ako o zabudnutom veku v dobe, ktorá sa stala svedkom Vtelenia. Pohanskí filozofi tvrdia, že hľadajú šťastie v nasledujúcom živote uctievaním svojich bohov, ale bájky, ktoré obhajujú, ukazujú tieto bytosti ako škodlivých démonov, zatiaľ čo samotná filozofia, po očistení sa od týchto bájok, by čestného človeka priviedla do Cirkvi, nie do pohanského chrámu.

V skutočnosti sú republikánski nostalgici príliš nekritickí. Treba povedať pravdu, že republika nezanikla kvôli nerestiam prvého storočia pred Kristom – ona nikdy neexistovala. Podľa nespochybniteľnej rímskej autority Marca Tullia Cicera, Augustín nazýva ľudí republiky „zdužením množstva spojeného súhlasným právom (*ius*) a spoločným úžitkom“. Kde niet opravdivej spravodlivosti, niet ani štátu. Spravodlivosť je cnosť, ktorá dáva každému, čo mu patrí.

Aká je to však spravodlivosť, ktorá pravému Bohu, Stvoriteľovi a Udržiavateľovi všetkého, nedáva, čo mu patrí? Keď Rimania odmietli uctievať jedného pravého Boha spôsobom, ktorý On ustanovil, zbavili svoje mesto spravodlivosti. Ale existuje iba jeden spôsob, ako sa priblížiť k živému Bohu: cez kríž – jedinou prijateľnú obeť, ktorú Ábel predznamenal, a ktorá sa denne sprítomňuje na katolíckom oltári. A tak Augustín dospieva k záveru, že „*pravá spravodlivosť je len v tom štáte, ktorý založil a riadi Kristus*“. Tak ako satan, prvý zo všetkých podvodníkov, sa vzbúril proti Bohu, keď si nárokoval právo na božstvo, rovnako jeho nasledovníci, ktorí nedávajú Všemohúcemu to, čo mu patrí, si uzurpujú právo na všetky ostatné veci. Keďže katolícka Cirkev je postavená na Kristovej obeti, satanova vzbura stojí za každou alianciou ľudí a anjelov, ktorí sa od nej oddeľujú. Prijatá Ábelova obeta ukázala Nebeský štát, odmietnutá Kainova obeta zasa štát pozemský. „*Jeruzalem začal Ábelom, Babylon Kainom.*“

„Pozemský štát uctieva Boha alebo bohov, aby s ich pomocou víťazne panoval zemi. Dobrým slúži svet na to, aby sa mohli radowať z Boha: zlým, naopak, Boh má slúžiť, aby požívali sveta – ide o tých, ktorí aspoň uverili, že Boh jestvuje a stará sa o ľudské záležitosti.“ (8)

„Čím iným sú krajiny bez spravodlivosti, ak nie veľkým lúpežníctvom? Či lúpežnícke bandy nie sú malým kráľovstvom? Aj lúpežnícka banda sa riadi rozkazom svojho vodcu a podľa schváleného dohovoru sa delí o korisť. Ak sa toto zlo, pridávaním sa zvrhnutých ľudí, rozrastie natolko, že si obsadí isté miesta, zriadi si sídla, zaujme mestá, podrobí si národy, bez váhania prijíma aj meno ríše, ktoré jej pred svetom dáva nie uspokojená žiadostivosť, ale pridaná beztretnosť. Vtipne a pravdivo odpovedal prichytený pirát Alexandrovi Veľkému, keď sa ho kráľ opýtal, odkiaľ má právo lúpiť na mori, smelo mu povedal, odkiaľ aj ty po celej zemi. Ja za to, že to robím nepatrnou lodičkou, som lúpežníkom, a ty robíš to isté veľkým loďstvom, a si za to panovníkom.“ (9)

Augustínova doktrína nepozná moderný pojem „štát“. Pozná pojem republika alebo obec, ktoré Cicero správne definoval, ale ktoré nikde mimo katolíckej Cirkvi neexistuje. Po druhé, existuje množstvo lúpežných pozemských aliancií, ktoré nemajú žiadne právo na existenciu, ale okrádajú ľudstvo. Napokon je tu veľká aliancia všetkých tých, ktorí sa vzbúрили proti Bohu. Práve v tomto zmysle existujú dva štáty, dve pospolitosti združené podľa predmetu svojej lásky.

„Dve lásky splodili dva štáty: láska k sebe až po pohrdanie Bohom, pozemský štát; a láska k Bohu, až po pohrdanie sebou, nebeský štát.“ (10)

Newman podáva doktrínu veľkého Afričana, keď uvažuje o skutočnom charaktere tzv. štátu:

„Pozemské kráľovstvá nie sú založené na spravodlivosti, ale na nespravodlivosti. Sú vytvorené mečom, lúpežou, krutosťou, krivou prisahou, vypočítavosťou a podvodom. Okrem Kristovho niet takého kráľovstva, ktoré by sa nebolo počalo a zrodilo, živilo a rástlo v hriechu. Nikdy nejestvoval štát, ktorý by sa nebol hlásil k činom a princípom, ktoré zločinmi presadzoval, ale ich opustenie by znamenalo jeho koniec. Ktorá monarchia nezačala inváziou alebo uzurpáciou? Ktorá revolúcia sa uskutočnila bez zanovitosti, násilia či pokrytectva? Ktorá populárna vláda nie je zmietaná každým vetrom, ako keby nemala žiadne svedomie a neniesla žiadnu zodpovednosť? Ktorá vláda úzkeho okruhu vyvolených nie je sebecká a bezohľadná? Ktorá vojenská sila nemá vášeň pre vojnu? Kde je obchod bez lásky k mamone, ktorá je koreňom všetkého zla?“ (11)

Idea nejakého neutrálneho mesta nemá v Augustínovej analýze miesto a ani my o nej nemáme uvažovať. Je to prelud, ba ešte horšie, lož, ktorá nás má odvrátiť od skutočnej vernosti voči štátu, ktorý je hore. Kde má potom pozemský štát, ktorý sa podriaďuje Kristovmu kraľovaniu, miesto v Augustínovej taxonómii? Zdá sa, že preň niet miesta.

dokončenie v II. časti

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/falosna-idea-neutralneho-statu-i-cast-bozi-stat-a-svetsky-stat-podla-sv-augustina/>